



Миллий Тикланиш

Ўзбекистон Миллий тикланиш демократик партиясининг ҳафталик газетаси

2000 йил, 7 ноябр

14 (231)- сон



Қўлимдаги митти келажак

Партия ҳаёти

ПАРТИЯНИНГ ИҚТИСОДИЙ АСОСИ ҚАНДАЙ ЯРАТИЛАДИ?

Ўзбекистонда кейинги ун йил мобайнида тадрижий тарзда шаклланиб бораётган ҳуқуқий демократик жамиятда ҳар бир онгли инсон уз эркинликларини яхши ҳис қилади ва у эркинликнинг энг эзгу орауларини рўёбга чиқариш имкониятига эга. Юртимиз истиқлолга эришгандан бўён халқимиз уз иродасини тула намоян этиш ҳуқуқини қўлга киритди. Жамият эндиликда ўтмишдаги «яккахоким»лар асоратларидан халос бўлиб бормоқда. Ҳаётимизда демократик кадрлар кучга кирмоқда. Бугунги кунда мамлакатда туртта сиёсий партия фаолият курсатаётгани, ҳозирги замон жамиятида уз ўрнини топишга интилаётгани ҳам бўнинг ёрқин тисмолидир.

Ҳар бир партиянинг уз олдига қўйган дастури, таъбир жоиз бўлса, сиёсий-ижтимоий мақсадлари булади. Партияимиз номидан унинг мақсаду маънаси аён қилиниб турибди. Бу етмиш йилдан ортиқ давр мобайнида ҳукм сурган собиқ «шуро» даврида анча пуртур этган миллий ижтимоий-сиёсий, маърифий кадрларимизни тиклаш, уларни ҳаёт воқеалигига ҳар бир фуқаро умрининг мазмунига айлантириш, келажакимиз ҳисобланмиш ёш авлод дунёқарашини миллий тикланиш ҳаракати гоғларини руҳида муносиб шакллантиришдан иборат. Мақсад жуда улур! Бироқ шу мақсадлар, вазифалар тула-туқис рўёбга чиқиши учун барчамиз бирдек жон куйдиришимизми?

Партияимиз гоғларини, мафкурасини, интилишларини замон талабларига гоғдат уйғун, узига хос ва тушунарли. Бу гоғлар амалиёти учун ҳар қанча куч сарфланса, курашса арзийди. Партияимиз гоғларини оригинал ва жоизбади. Лекин уларни рўёбга чиқариш учун олиб борилаётган хатти ҳаракатлар етарли эмас. Хали барча аъзоларимиз ҳам тула маънода фаол ташаббускор аъзога айланиб улгурганча йук. «Миллий тикланиш» партияси турли ташкилий ҳаракатларда қийинчиликлар ичиде етилиб келаттир. Аслида сиёсий партия ишида лоқайдлик, узйбуларчилик кайфияти бутун ёт бир ҳодиса. Сиёсий вазифалар фақат жонқуярлик билангина юзга чиқади ва натижа беради. Демак ҳар биримиз ҳаракат дастуриимиз ва низомида белгиланган ишларни адо этишда гоғрат курсатишимиз зарур.

Бугунги кунда партияимиз Марказий ҳайъати идораси пойтахт шаҳримиздаги Навоий кучаси, 30-уйда қўним топиб, бир қатор жуда зарур ташкилий ишларни амалга оширмоқда. Партияимиз ташкилий кадрлар, молиявий маблаг билан таъминланиш ишлари бирмунча изга тушмоқда. Зотан ҳар қандай сиёсий партия узининг муайян маблаг берувчи манбаларига эга бўлмас экан, у уз фаолиятини етарли даражада йўлга қўя олмайди. Шунинг учун партияимиз ташкилий-ҳужалик ишларини оёққа босириш ҳаёт-мамот ҳаракатига эга. Биз яхши тушунамиз. Ҳозир Низомига асосан «Миллий тикланиш»нинг молия манбалари, иқтисодий фаолияти қир-

ралари устида иш олиб бормоқдамиз. Партия фаоллари, аъзолари бу масалада бизга яқиндан ёрдам курсатадилар деб умид қиламиз.

Ҳар бир партия аъзоси чинакам ташаббускорлик курсатса, қалбиде миллий ифтихор туйғуси билан сидқидилдан ҳаракат қилса, молиявий таъминотиимиз асосларини мустаҳкамлашга эришамиз.

Шуниси аниқки, биз қуруқ баландларвоз гапларга ҳеч вақт маҳлиё бўлиб қолмайимиз. Миллий тикланиш тушунчаси замирида бунақа ясамаликка ўрин ҳам бўлмайди.

Партияимизнинг мафкуравий дастурига қура биринчи галда узок тарихга ва бой маданий ўтмишга эга бўлган халқимизнинг миллий кадрларини ҳаётда тула акс этиши, урф-одат, маросим ва анъаналари уз зарур ўрнини топишга эришиш учун тинмай изланамиз. Халқ ҳаётимизда муҳим мазмун касб этган кадрларнинг сийқаланиб йук бўлиб кетишига асло йул қўйиб бўлмайди. Сиёсий ҳамда маънавий кадрлар бойиб, кучайиб ҳаётимизда реал мазмун касб этиб оқини меҳнат қилиш учун узимиз шу кадрларини элтувчи, сингдирувчи бўлишимиз, зарур деб биланам.

Асосан зиёли тафақкурли кишилардан таркиб топган партияимиз аъзолари халқимизнинг бой маданий тарихини пухта урганиб, уларни яна ҳаёт мезонларига айлантириш учун курашса айни муддао бўлур эди.

Утиш даври қийинчиликлари, деганде баъзилар иқтисодий муаммоларини тушунадиган бўлиб қолган. Бир жихатдан, ҳаётда куп нарса, айнан иқтисодий жараёнларга бориб тақалиши табиий. Аммо, иқтисодий муаммони ҳам узимиз иқтисодимиз-ку! Иқтисод замини фақат ташаббускорона меҳнатга, тадбиркорлик ҳамда ишбилармонликка бориб тақалади. Мустақил юртимизда эмин-эркин меҳнат қилиш учун барча шароитлар етарли. Демак, мамлакатимиздаги турли ишлаб чиқариш корхоналарида, ишчи, деҳқон, хунармандлар орасида ҳам партия аъзолари сафини кенгайтириш доим энг муҳим вазифаларимиздан бўлиб қолади. Улар партияимизнинг базисини яна мустаҳкамлашга кумаклашса, уз навбатда партия уларнинг инсоний, сиёсий-маънавий ҳақ-ҳуқуқлари учун курашади. Қарс икки қўлдан деган оддий халқона тушунча ҳаётий воқеликка айланади. «Миллий тикланиш» партияси аъзоси бўлиш имтиёзи ана шундан туғилади. Миллий тикланиш иборасини ҳар бир миллиятларар инсон турги талқин қилсин. Шахсан узим миллиятим қадриятларини тикланиши, демократик яшаш тиринчиликларини қарор топиши, давлатчилик ишлари ривожланиши учун нималар қилмоқдаман, дея савол бериб яшашим лозим. Бундай хайрли, эзгу мақсадлар учун эса партияимиз улкан таянчидир. Партияимизнинг бир аъзоси сифатида бу ишларни мен шундай тушунаман.

Шухрат ИСРОИЛОВ,
ЎзМТДП Марказий ҳайъати раисининг ҳўжалик ва ташкилий ишлар бўйича биринчи ўринбосари

Иқтисод кенәшликлариде

ИНСОН РАВНАҚИ ИНДЕКСИ

Ҳар бир мамлакатда халқнинг турмуш даражаси иқтисодий ва ижтимоий тараққиёт омиллари билан белгиланади. Ҳаёт даражасини аниқлаш учун БМТ мутахассислари «Инсон равнақи индекси»ни ишлаб чиқишган. Унда туртта статистик курсаткичлар белгиланган:

1. Аҳоли жон бошига йиллик реал даромад (Мамлакатда долларнинг харид кучига қура минг доллар ҳисобиде). 2. Уртача яшаш (умр қуриш) муддати. 3. Балоғат ёшидаги аҳолининг саводхонлик даражаси. 4. Ташқи атраф-муҳит ҳолатининг умумий курсаткичи.

БМТ ҳар йили дунёнинг 174 мамлақати ҳақида шу борада статистик маълумотлар чиқаради. Аънамага қура мамлакатлар уч гурӯҳга бўлиб урганилади: «Тараққий қилган», «Ривожланган» ва «Кам ривожланган» мамлакатлар.

БМТ 1999 йилда «Инсон равнақи индекси» бўйича 1998 йилга тегишли маълумотларни эълон қилди. Биринчи гурӯҳга кирувчи 45 мамлакатда аҳолининг жон бошига даромади уртача 22 минг доллар, Уртача яшаш (умр қуриш) муддати – 77 йил ва юқори. Саводхонлик – 100 фойиз. Атраф-муҳитнинг ҳолати 79 пункт билан белгиланган.

Иккинчи гурӯҳга 94 «ривожланган» мамлакатда: аҳоли жон бошига даромад – 3300 доллар. Уртача умр қуриш – 67 йил. Саводхонлик – 76 фойиз. Атраф-муҳитнинг ҳолати – 64 пункт.

Учинчи гурӯҳга 35 та «кам ривожланган» мамлакат кирган бўлиб, уларда аҳоли жон бошига даромад – 1000 доллар. Уртача умр қуриш – 50 йил. Саводхонлик – 48 фойиз. Атраф-муҳитнинг ҳолати 30 пункт билан баҳоланган.

БМТ
Маълумотлари асосида тайёрланди

Зиёли маклифи

Кишига дунёда энг яқин сўз... унинг исми экан. Уйлаб кўрсангиз, бунга ўзингиз ҳам амин бўласиз. Дарвоқе, исмингизни қаерда эшитсангиз, беихтиёр қарайсиз. Аслида фамилиянгиз ҳам шундай. Сиз ўзингиз, атрофингиздаги, бутун бир халққа мансуб кишилар исми-шарифининг ижтимоий моҳияти, исми-шарифи масаласи ва давр муносабатлари ҳақида мулоҳаза юришиб кўрганмисиз? Таниқли олим Қўқор Хоназаровнинг қуйидаги мақоласи сизни шу мавзуда фикрлашга чорлайди.

да ҳокимиятни уз қўлига олиб истибодчиларга жуда унг келди. Биринчи тамойил вакилларининг қўлчиллиги эса истибодчиларда шифқатсиз кириб ташландилар. Тарих ортда қолди. Азиз замондош, миллий фамилияларимизни такомиллаштириш вақти келмади-микин? Бизнингча, бу борада 2001–5 йиллар давомида илмий асосда, ижтимоий уюшқоқликни таъмин этиб, давлат томонидан тузилган ёки жамоатчиликка

оширмоқ мақсадга мувофиқ бўлур. Эҳтимол бунга бироз лоқайдлик ёки шубҳа билан қараб «Нима қарати бор?», «бунақада ҳужжатлар аралаш-қуралаш бўлиб кетади» каби мулоҳазалар билдирилиши мумкин. Келажак авлодлар олдида биз ҳар бир қўяётган қадамимиз учун жавобгар эканлигимизни, миллий масъулиятимизни ҳам унутиб бўлмайди. Биз келажак авлодларга чиройли, ранг-баранг, сермазмун миллий та-

ЭНГ ЯҚИН СЎЗ

Президентимизнинг ҳар бир чиқиши, сўзбати, саволларга жавоблари ҳаётимизнинг янги қирраларига, ижтимоий жараёнларга янада жиддийроқ диққат билан қарашга ундайди. Олдимизда ҳал этилишини кўти турган муаммолар қаторида миллатимизнинг узини-ўзи англаши каби тушунчанинг ҳам салмоқли ўрин эгаллаши табиий ва тушунарлидир. Бугун миллий ҳаётимизнинг, миллий борлигимизнинг барча қирраларига эътибор бермоқ даври, шулардан бири – миллий исмлар ва миллий фамилиялар хусусида мулоҳазаларимизни билдириш истагидамиз.

XIX асрнинг охиригича – XX асрнинг бошларидан юртимизда миллий уйғониш шабадалари эса бошлади. Ижтимоий-амалий ҳаёт миллий исми-фамилияларнинг ифодаланишига ҳам таъсир курсатиб, бу борада икки асосий йўналиш шаклланиб борди. Биринчи йўналиш тарафдорлари миллий мустақиллик гоғларининг илк аъзолари бўлиб Бехбудий, Фитрат, Чўлпон, Авлоний каби зиёли, хур фикрли кишилар бу маънода асл қадриятларимизга содиқ қолдилар.

Домий ном, яъни фамилия тиллашда янги шаклланиётган тижоратчилар синфи бошқа йўлдан кетди: улар ота исмига «-ов» қўшимчасини улаб, теъза буюк империя бўйлаб уз ҳамкасблари билан тил топиш йўллари кидирдилар. Бу 1917 йилда давлат тунтариши натижаси-

суяниб иш олиб борадиган қўмита ёки бошқа бирор нуфузли ташкилот тузилиб, умуммиллий янги фамилияларни киритиш қоидалари ва тартибларини ишлаб чиқиш мақсадга мувофиқдир. Мағбуот саҳифаларида, радио ва телевидение орқали бу тартиб-қоидаларни, янги фамилиялар учун негиз бўлиб хизмат қиладиган сузалар рўйхатини тарғиб қилиб борилса, режа асосида турт-беш йилдан кейин мустақил Ўзбекистоннинг барча фуқаролари янги фамилия асосида расмийлаштирилган шахсий ҳужжатларини олишлари мумкин бўлур эди. Фиримизча, мазкур ҳужжатнинг охириги саҳифасида уша қўнғача қириллида ёки лотинчада ушбу шахсининг номига ёзилган барча ҳужжатлар қўнғий қўнға эга деб курсатиб қўйилса, кинфоя, Қолаверса, унга яна қўнғийдаги иловалар киритилиши ҳақида кишиларимизга тушунтириб боришимиз зарур деб уйлайман.

Ҳар бир фуқаро хоҳласа узининг қириллида давридаги фамилиясини сақлаб қолмоғи мумкин. Ҳар бир фуқаро уз фамилиясини узгартирмоғи бўлса, уз хоҳиши билан тутилган юрти – эли ва ёки яшаб турган жойининг номи, шугўлланавтган хунари, илмий ёки техникавий ишдаги мутахассислиги, ота-онаси, насл-насаби, ундан ташқари узбек тилининг тарихидан, сўз бойлиги бисотларидан ўзи танлаган сузаларни уз фамилиясига негиз-асос қилиб олиши мумкин.

Бу борадаги тайёргарлик ишларига беш йилча муддат ажратилиши ҳам бежиз эмас. Ҳа, бу ишда шомаслик керак, масаланин ҳал этилишига уни босқичма-босқич амалга

рихимиз ва тилимиз билан чамбарчас боғлиқ фамилияларимизни қолдирайлик, ўткинчи давр хатоларини тузатайлик.

Уйлайлик, фикрлашайлик. Балки, шу йўлда шуро даврида амалга оширилган мажбурий паспортлаштириш сабабли расмийлашиб қолган нотурғи, хато, чигал, хунук, беушхон исм ва фамилиялардан қутулиш учун йул очилар...

Тақлифларимиз купчилик томонидан қизиқиш билан қўтиб олинишига умидворимиз, чунки, бундай муносабат бўлишига билвосита курсаткичлар ҳам бор. Гап шундаки, истибод даврида ҳукмрон тузум фамилияларни белгилашда бизнинг ҳаётимизни узига мослаштириб эди. Дейлик, хаттоки октябр тунтаришидан илгари «Кориниев» номи билан эл-юрт танилган инсоннинг фамилиясини ҳам 40-йилларда «Кори Ниезов» деб узгартирилди. Уз эркин фикрини намоян қила оладиган ягона имконият фуқароларнинг уз оиласида фарзандларига исми қўйиши эди. Биз 1926 йил аҳоли рўйхати даврида рўйхатга олинган 3000 8ш билан 90-йилларда олийгоҳда ўқиб турган, яъни шуро даврида туғилган 210 талабанин исмларини қислаб қурдик. Энг куп тарқалган исмлар Улуғбек, Дилшод, Алишер, Шухрат, Бақодир, Рустам, Шавкат, Бахтиёр, Нодир ва Темуэр эканлиги аниқланди. Яна шу нарса ҳам қайд этилдики, бу исмларнинг биронтаси ҳам 1926 йил аҳоли рўйхатида учраган эмас.

АКАСИННГ ҚОТИЛИ

Тошкент шаҳрининг Сирғали туғанида яшagan ишламайдиган 1968 йилда туғилган Жамшид Гафуровнинг улумида синглисининг кули бор экан, деган гап қўнқушлар орасида яшиндек тез тарқалди. Бироярлари «ё табъа» дея ёқ ушлашса, ёш қиз бу ишни қилмаган-диги дебугучилар ҳам бўлди.

Шубҳа-ғумонларга барҳам бериш, қотилнинг кимлигини аниқлаш мақсадида тузилган тезкор тергов-қидирув гуруҳининг сабий-ҳаракатлари натижасида ушбу қотиллик фовш этилди. Уни Жамшид Гафуровнинг синглиси ҳеч қаерда ишламайдиган, бирга яшовчи, 1981 йилда туғилган Элимира Гафурова ҳамда уларнинг таниши – яшаш ва ишлаш жойининг тайининг бўлмаган, 1975 йилда туғилган Соҳиб Навоӣ мовлар узаро жанжал оқибатида содир этганликлари аниқланди.

АФҚОР ДУРДОЛАРИ

ДОНОЛАР ҚОНУН УСТУВОРЛИГИ ҲАҚИДА

Қонунлар писанд этилмайдиган ва кимнингдир измига бўйсундирилган давлатнинг ҳалокатга учрашига менинг имоним қолмайди. Қонун ҳукмдорлари қонуннинг қўлига айланган давлат эса Тангрилар инъом этиши мумкин бўлган барча эзгуликни қўлга киритиб, омон қолади.

АФЛОТУН

Қонунлар устуворлигини талаб этган киши, демак фақат илоҳийлик ва ақл-фаросат ҳукмдорлигини талаб этган бўлади. Инсон ҳукмдорлигини талаб этган кимса эса уз талабига узига яраша ҳайвонийлик сифатларини аралаштириб юборган ҳисобланади. Зотан, эҳтирос ҳайвонларга хосдир, ғазаб эса ҳар қандай яхши ҳукмдорларни ҳам ҳақ йўлдан оздиради. Қонун эса аксинча, ақл-идрок инъикосидир.

АРАСТУ



Б. ТОЖИЕВ чизган сурат

«Обуна — 2001»

Миллий тикланиш сиёсатимизнинг рамзи бўлган мазкур газета қайси касб ағаси бўлишидан қатъий назар, юрагида зиёли нурлар порлаётган илм-маърифатга ишонч-эътиқодли, тикланиш жараёнларига ҳайрихоҳ бўлган миллий мафкураимизнинг таъсир доирасидаги барча укучу-мухлисларга мулжалланади.

ГАЗЕТАНИНГ ОБУНА ИНДЕКСИ – 158.
БИР ЙИЛЛИК ОБУНА БАХОСИ (УРТАЧА) ПОЙТАХТ ТОШКЕНТДА – 3276 СЎМ
ЎЗБЕКISTON ВИЛОЯТЛАРИДА БИР ЙИЛГА 3800–4000 СЎМ АТРОФИДА.

Айну дуванбуда

ТУНДА ТУНАГАН ЙЎЛОВЧИ

Тунда ёвуз ниятини амалга оширишни режалаштириб қўйган Шодмон соат 23 ларда «Отчолар» буюм бозорига йул олди. Бу ёрға эса рўзгор юмушлари билан қўлгина юртдошларимиз ташриф буюришини ҳаёлидан ўтказиб борар экан, мийғида кулиб қуярди. Ажабмаски, у «қўнғилчан» инсонларга рўпара бўлиб, уларни бошлаб туширса...

Бир чеккада турган «ВАЗ-2106» русумли автомобилнинг олдида кэмтарона туғган йигит унинг эътиборини тортди. Шодмон унга Тошкент вилоятининг Паркент тумани Заркент қишлоғига бормоқчи эканлигини айтиди. Йулқира ҳақи борасида ҳам унчалик торттишувларга борилмади.

Шундай қилиб пойтахт и м и з н и н г Шайхонтоҳур туманида яшовчи, 1965 йилда туғилган Тоҳир Маматов бошқарувдаги автомашина шаҳардан чиқиб, сулим туша томон йул олди.

Манзилга етгач, Шодмон ҳайдовчининг билан ва оққа қисмига пичир уриб, уни тушириб, автомашинани ҳайдаб қочади. Қурилган чоралар натижасида ушбу жиноятни содир қилган Тошкент шаҳри Чилонзор туманида яшовчи, 1978 йилда туғилган, ҳеч қаерда ишламайдиган, Шодмон Тўхтамуротов ушланди. Автомашинани техник соз ҳолда қайтариб олинди.

АКАСИННГ ҚОТИЛИ

Тошкент шаҳрининг Сирғали туғанида яшagan ишламайдиган 1968 йилда туғилган Жамшид Гафуровнинг улумида синглисининг кули бор экан, деган гап қўнқушлар орасида яшиндек тез тарқалди. Бироярлари «ё табъа» дея ёқ ушлашса, ёш қиз бу ишни қилмаган-диги дебугучилар ҳам бўлди.

Шубҳа-ғумонларга барҳам бериш, қотилнинг кимлигини аниқлаш мақсадида тузилган тезкор тергов-қидирув гуруҳининг сабий-ҳаракатлари натижасида ушбу қотиллик фовш этилди. Уни Жамшид Гафуровнинг синглиси ҳеч қаерда ишламайдиган, бирга яшовчи, 1981 йилда туғилган Элимира Гафурова ҳамда уларнинг таниши – яшаш ва ишлаш жойининг тайининг бўлмаган, 1975 йилда туғилган Соҳиб Навоӣ мовлар узаро жанжал оқибатида содир этганликлари аниқланди.

ХУЛОСА ЧИҚАРИМАСА

Сурхондарё вилоятининг Термиз шаҳрида яшовчи муқаддам судланган, ҳеч қаерда ишламайдиган, 1979 йилда туғилган Умбар Мақсадовни ҳамма «энди у қатини ҳам пуфлаб ичса керак» деб уйлашган эди. Бироқ, у анойилардан эмас экан. У 1928 йилда ишлаб чиқарилган «револьверни 100 минг сумга сотаётганида ушланди. У бу билан пул топиш мақсадида ҳар қандай жиноятни содир қилишга мойил йигит эканлигини курсатиб қуйди.

Ҳозирда Умбар Мақсадовнинг бу новб «товарни қаердан олганлиги аниқланмоқда.

Шерали АНВАРОВ,
ИИБ Матбуот маркази инспектори

Мен бу авни хеч қачон қурмаган, у ҳақда эшитмаган эдим. Фақат унинг эри Ғози Юнусни орқаворотдан билардим. Биз ҳаёт саҳнасида чиққан кезларда — ўттизинчи йилларнинг миллий фаоллари аллақачон ҳаётдан утиб кетишган, кунчилигининг умри турма ва бадағдада ҳужжатлар эди. Ҳужжатда ишлаб, ҳар гал улардан қай бирининг аянчли қисмати билан яқиндан танишиш жараёнида ҳужжатлар оған сир-асрорларни мушкетерча юрагимга ситдирилмай, уларнинг асоратда тортган азобларидан урта-наман.

— Булар ҳақда сўзла, сўзла, — дейди ҳаёлимда бир товуш. Ота-оналаримиз бошига мустабид тузум солган жабр-жафолардан одамлар оғоҳ бўлсин. Ахир ёруж ҳақда чорак кам бир асри ишлаб ҳам шу чоқча бу зугумлардан беҳабар утдик-ку. Машъум пролетариат диктатурасини урнатилиш йулида қилинган сыйи-ҳаракатлар туфайли қандайдан қанча тadbиркор, серҳаракат, фикри тeран одамларнинг қони туқилмади миллият илгорлари йуқ қилинди, раҳбар кадрлар эса деярли четдан олиб келинди. Ҳужжатлар кулинига қалам туққази. Умр йулдоши «халқ душмани» деган таъки даъватга гиррифтор қилинган, хотинларига ЧСВН («член семьи врага народа») — яъни халқ душманининг оила аъзоси) деган айб таъкил қамалган, бадағда қилинганлардан бири ҳақида, унинг бошига тушган кул-фатлар ҳақида ҳикоя қилишга уриниб қураман.

... У авлиа — Хадича Алиевани бахти бекам эди дейишарди биланлар. Тунгини Тулқин катта йигит бўлиб қолган — ун туққиз йшга тулди. Врач буладиган. Институтни битирса, туй бошлайдилар. Қизлари Шарофат билан

Туйгун ҳали ёш — мактаб укучилари. Ҳар икки гапнинг бири-даси Солия буви туйдан сўз очиб, Хадичани ниқтайди. «Кўзим очигида Тулқиннинг туйини курсам...» — деб орузлайди. Ҳадича опанинг ана шундай оруз-хавлларда яшнаб юрган кунларининг бирида кўққисдан гулдай хонадонлари азақонага айланди. Унинг эри — драматург, таржимон, ношир Ғози Юнусни ақсилниқилобий «Миллий иттиҳод» уюшмасига аъзоликда айлаб, 1937 йилнинг 6 августида ҳисобга олдилар.

Орадан куп утмади, Хадича опа устидан ҳам жинойи иш кузатилди. Уй-рузгор иши билан шугулланган, чаласавод аёлга куйилган аш — эри миллатчи, Ғози Юнуснинг рафиқаси бўлганлиги эди.

ИИХ бўлим бошлиғи муовини кичик лейтенант Тригулов чиқарган қарорда: «... Хадича Алиева халқ душманининг хотини ва кумақдоши сифатида жинойи жавобгарликка тортилсин, ҳибсда сақлансин...» — дейилди. Тошкент шаҳрининг Янги шаҳар қисмидаги Коммунал кўчасидаги унинг ховлида истиқомат қилган ишбилармон, тadbиркор Ғози Юнуснинг етти кишидан иборат оиласи шу шу бўлди-ю, тараф-тараф қилиб юборилди. Ҳужжатда урганганим 1937 йилнинг 10 сентябрида ёзилган маълумот-номага кура:

1. Ғози Юнуснинг 1897 йилда деҳқон оиласида таваллуд топган, эрининг советларга қарши фаолиятидан хабардор бўлганлиги, бу ҳақда тегишли ташкилотларга етказмаган рафиқаси Хадича Алиевани ҳибсга олиш ва колонияга жунатиш;

2. Ғози Юнуснинг 1870 йилда туғилган дардманд қайнонаси Солия Аҳмаджоновани Ўзбекистон ҳудудидан ташқаридаги социал таъминот ташкилотларига қарашли қариялар уйига жойлаштириш;

3. Унинг ун турт йашар қизи Туйгун Ғозиевани Халқ маорифига тегишли бўлган, Ўзбекистон ҳудудидан ташқаридаги болалар уйига жунатиш;

4. Ғози Юнуснинг 16 йашар қизи Шарофат Ғозиевани эса ишга жойлаштириш курастилади.

Олтмиш уч йил бурун битилган бу маълумотномада Ғози Юнуснинг тунгин угли Тулқин Ғозиев Хатирчи туманида ишлаб юрганлиги, кейинроқ ҳибсга олинганлиги қайд этилган.

Хуллас, 1937 йилнинг 31 октябрида тулдирилган айблов хулосасида ракам этилишича, Хадича Алиева СССР Ички Ишлар Халқ Комиссарлари Совети ҳузуридagi Алоҳида Махлис судига топширилади.

Хотура ўчмасдур, хотура манъу!

Бу ҳужжатларни урганарканман, СССР деб номланган, ягин-яқингача биз тобеъ бўлган давлатнинг қонун-қоидалари бунчалар даҳшатли бўлганини англайман ва тагин ҳам қирилиб битмаган — худо ярлаган бир халқ эканлигимизга тасанно уқийман. Ахир бир уқувчи қизни оила бағридан юлқиб олиб, болалар уйига жунатишга, кекса ва дардчил авлиа болачақаси бағридан ситиб чиқариб, қариялар уйига жойлашга курсатма берилса-да, ушандам бўлса, уларни республика ҳудудидан ташқарига жунатиш таъкидланган, ахир бу мустабид давлат тузумининг ўзбек халқи бошига солган жабр-жафолари қуламини курсатувчи ҳужжат эмасми?!

Бу жафолар устига Ғози Юнус ун йилга совуқ улкаларга бадағда этилди, уй-жойи, мол-мулки мусодара қилинди. Му-

содалар қилинган мулк руйхатида баҳоси 880 сум турадиган жиҳоздан тортиб, катта-кичиникнинг палатлари, чойнақ-пиёла ва нархи бир сумлик термометригача хатланиб олиб кетилди.

Бу қуввин ва талон-тарожлик, уларнинг қайтиб келмасликларини бошданоқ давр қонунлари билан ифодаланиши эди.

Мен Хадича Алиева ҳақида уйлайман. Кечагина узини тендошлари олдига бахти бекам деб билган авлиа замона зайли билан бино этилган қонунга кура бахти қаро қилдилар. 1937 йил октябрида ҳибсга олинган Хадича Алиеванинг бир ярим йил турмада азоб тортиганидан сунг, 1939 йил 27 апрелида Ички Ишлар Халқ Комиссарлари номига ёзган ариза-сидаги сатрларга куз югуртираман. Авл кўрган-кечирган азоблари ҳақида лом-ним демайди. Қисқа-кўрда эвади:

«Уч йил мудатта меҳнат посёлкасида сургун қилинган Хадича Алиеванинг...»

Ешим кирк бешда, саводсизман, уй бекасман. Ишимни қайта куриб чиқиб, кекса онам ва укучи болаларим ҳузурига қайтишимга имкон берилсин...» Арзнома сунгиди: «Хилково станцияси, Биринчи меҳнат посёлкаси» деган ёзув. Ушбу аризадан сунг унинг иши қайта курилди, чиқарилган хулосада

«... Тергов материалда Хадича Алиевага куйилган жиноят исбот этилмаган.

Ана шу сабабга кура ҳисоблайманки: Хадича Алиева зудлик билан жазодан озод этилмоғи, иш туқтатилиб, ҳужжатда топширилмоғи жоиз», — дейилди.

Кейинчалик 1957 йилда «Учлик»нинг 1937 йил 5 апрели қарорига Ўзбекистон ССР Проккурорининг эътироз куриб чиқилди. Шу иш юзасидан чиқарилган учинчи ракамли қарорда шундай жумалар бор (бу сатрлар ҳам қатагон илларида инсонлар тақдирини шомша-шошарлик билан ҳал этилганлигини шохидлик беради):

«Иш юзасидан социал қонунчилики бузган қатор хатлар бор.

... Аввало Х. Алиева прокурор санкциясиз қамалган.

Ишдаги материаллар билан Алиева таништирилмаган ва яна айблов хулосаси прокурор тарафидан тасдиқланмаган...» Уйлайман, инсон тақдирини ҳал қилишни зиммасига олган ташкилотлар нега бундай хомхотала иш олиб борганлар? Одамларни қамаш, бадағда қилиш режасини бажаришга шунчалар шошилдиларми ё? Кимларнингдир хатосига курадан бижилла тузилган кетди: оила бошлиғи Ғози Юнус 1942 йилда Вологда шаҳрида оғир хасталиқдан ва-

фот этди. Уларнинг тунгин углони Тулқин Ғозиевга институтни битириш насоб этмади. Тегишли ташкилотлар тарафидан ақсилниқилобий, миллатчилик ҳаракатларга мойил топилиб, комсомолга қабул қилинмади. Ахир оқибатда СССР ИИХ Комиссарлигининг буйруғига асосан Тулқин Ғозиев ҳам ҳибсга олинди... Йигирма беш йшда ҳибсга олинган Тулқин Ғозиев энг гуллаган ёшлик чоғини тутқунгоҳларда утказди...

Хадича Алиева бу ёруғ оламда ёруғлик курмай ўтди. Оқорида бирма-бир санаб утилган бахтиқароликлар республикамиздаги «халқ душмани» деган таъки даъватга гиррифтор этилган минглаб оилаларнинг бири бошидаги қурғилиқлар, холос. Улар қанча эди? Ҳали аниқ билмаймиз. Ҳаёт ҳақида бир фикрга келишдан аввал кечаги тарихимизни билайлик, ҳеч бўлмаса, энг сунгги «ўзбек иши», «пахта иши» ўзбекининг бошига қандай қора кунларни солганини эслайлик, дегим келади.

Халқимизнинг севимли шоираси Зулфиянинг саксондан ошган чоғида ёзган «Хотирани синиқлари» шеъри ёқим-қамалади:

... Келдинг-ей, истиқлол, истиқбол бўлиб, Қалбимга насимин билан йул солдинг. Сен шу ҳур назмга ихтиёр бериб, Мен оғир булутдек бир ёғиб олдим...

Зулфия опанинг 1938 йилда ҳибсга олиниб, отиб юборилган акаси — Хоразм области партия ташкилотини секретари Нормат Исроиловни эслаб йилгаб утганлигининг армонли ифодаси бу мисралар. Зулфия жудолик қурғошинини қалбига сақлаб келганлардан бири эди. Хадича Алиеванинг қурғуликларини эзилганга қоғозга тушираканман, унинг зил юки қалбимни поралади ва мен ҳам Зулфия опамлар каби «оғир булутдек бир ёғиб олдим»... азиз замондош.



Хадича АЛИЕВА

ҚҲРҒОШИНИ БУЛУТЛАР



Ўйла, ўйна болақай!..

Аср бошида кенг ёйилган жадидчилик ҳаракатининг йирик вакилларидан бири Маҳмудхўжа Бехбудий «Ойна» журналида босилган мақоласида «Садои Туркистон» жаридасида «Миллий тарихимизни ким ёзар?» мазмунда бир савол кўтарилган эди... Бизнинг фикримизча, бундай бир тарих ёзмақлик ниҳоятда қийин бир иш бўлиб, ҳозир ифшоши бизларнинг қўлимиздан келмайдурганга ўхшайду. Шунинг учун бу хизматни Туркистон тарихи ила ошино бўла бошлаган ёш муҳарриримиз муҳтарам Аҳмад Заки Валидий афандининг қаламидан умид этмақдамиз» деб ёзган эди. Дарҳақиқат, Россия Фанлар Академиясининг топшириғи билан 1913-1914 йилларда Туркистон, Бухоро ва Шарқий Бухорога сафар қилиб, «Туркистон тарихи ила ошино бўла бошлаган» Аҳмад Заки Валидий буюк утмишимизнинг атоқли тadbиркорчилиги билан ётишди. У Юсуф Хос Ҳожиб қаламига мансуб «Кутадгу билиг» асарининг Наманган нусхаси, Курьонинг Х асрга оид бўлган дастлабки туркийча нусхаси, ўзбек шоири Имомийнинг «Хоннома»-си қаби қўллаб ноёб кўлэмаларни фан оламига маълум қилди. Олимнинг биринчи «Туркийлар тарихи» номли (1912 й) фундаментал тadbиркотидан бошлаб то умрининг сунгги кунларига яқунланган «Уғуз достони ҳақида» (1922 й) деган асари оралиғида яралган турт юздан ортиқ асарлар ва илмий мақолаларнинг даярли барчаси Урта Осиё ва Туркистон халқларининг умумий тарихи этнографияси, адабиёти ва маънавияти сарватига бағишланди.

Бундан ташқари у Туркистон озодлиғи учун олиб борилган курашларда фаол қатнашди. Урусия асоратида бўлган барча туркий халқлар учун мустақиллик хал қилувчи омил эканлигини яхши англаган олим сивест оламига шунингиди. Шуларнинг 1917 йилнинг 7-15 апрелида бўлиб ўтган Туркистон улка съезди ва Туркистон мусулмонлари съезди («Шуро Исламия») да қабул қилинган федерация туғрисидаги дастур ва низоми унинг қўрбарлиғида ишлаб чиқилди. Шунингдек, у кенашнинг «Рухон» газетасига ҳам бош муҳаррирлик қила бошлади. «Бу ойларидаг утган бир кун утмишини йилларига тенглаштирса буладиган даражада эди», — деб хотирлаган эди у.

огоҳлантириши ва ҳар томонлама эҳтиёт қилишлари туфайли омон қолган олим 1923 йилнинг баҳорида хорижга чиқиб кетишга мажбур бўлди.

Ун саккиз ойдан сунг Берлинга етиб келган Тўғон 1924 йилнинг 23 ноябрида Туркистон миллий иттифоқи биринчи Европа съездини йиғишга муваффақ бўлди. Бу йиғилишда «Туркистон» мавзусида маъруза қилиб, рус болшевики ба-лоси ҳақида фикр юритди. «Болшевиклар томонидан Туркистон маҳаллий халқи бошига келган мисли курилмаган социализм ва коммунизм широлари остида судир этилди. Етти йилдан бери кузғолон давом этмоқда. Бу кузғолон ишчилар, ҳуқуқсиз деҳқонлар... кузғолонидир. Кузғолончилар фақат ерли (маҳаллий)лардан иборат. Бу кузғолон миллий истиқлол курашига айланди. Босмачилик ҳаракати, бу — халқ озодлиғи ҳаракати демокдир». Бу маъруза унинг сунгги расмий сиёсий нутқи эди. Кейинги фаолиятини у фақат илмига бағишлади.

Урта Осиё тарихини урганлишга катта ҳисса қўшган олимнинг шу пайтгача илм аҳлига номаълум бўлиб келган бир мактуби бор. Мактуб тарихчи олим Пулат Солиев номига Берлиндан йўлланган, айна вақтда Ўзбекистон давлат марказий архивига сақланган.

Мактуб Пулат Солиев номига ёзилган бўлса-да, ун ўзбек илм жамияти ва зивилларимизга мурожаат деб қабул қилиш уринилди. Тўғон Пулат Солиевнинг илмий ишлар билан шугулланаётганидан ҳамда «Инқилоб» журналидаги мақолаларини ўқиб, шодланганлигини ёзади. «Инқилоб» журналига «Девони лугат-ит турк» ҳақида бир мақола юборганини ва шу асардаги «Этнография ва тарихий маълумотлар ҳақида бир неча мақолалар юборганини ваъда этганлигини ҳам айтиди. Мақолалар эса эълон қилинмаганди таллажубулган олим «Сивсий масалалар сабабиндан Ватандан четда қолса-да, илмий масалалар ҳақинда мақола ва асарларим босила берганидан албатта ҳеч кимга зарар бўлмас эди дея уйлайман» деб мактуб ёзишининг мақсадини тушунтирди. Ун беш ойдан бери Европада яшаётган Тўғон Париж, Лондон ва Берлин илм хазиналарида сақланган ноеб асарларни ўқитгани, улар асосида имкон қадар Туркистон ва Урта Осиё тарихига оид асарларни ёзиб турганлигини, аммо нашр этиши имкони йўқлигини билдиради.

Тўғон Машҳад кутубхонасидан топган ибн Фазлон, ибн ал-Фақиҳ қаби машҳур араб олимларининг қўлэмас асарларининг «Ибтидоий муфассил нусхасини» топганлигини (1923 й) ва мазкур асарлар юзасидан Россия Фанлар Академияси томонидан бир йирик мақола нашр бўлганлиги ҳақида ҳам хабар беради.

Элчиона орқали Петербург, Тошкент ва бошқа шаҳарлардаги илм идоралари ва айрим илм аҳли — профессорлар билан илмий алоқалар урнатиб, асарлар нашр этмоқликка рухсат сураган. Олимнинг умидлари пунга чиқди, чунки шуларнинг фойдаланиши, фойдаланиши мафкураси мамлакатни ташқи маданий оламдан ажратиб қўйишга киришган эди.

билан яқиндан танишди. Бу ҳақда Тўғон бундай эвади: «Мен Тошкент, Фарғона, Самарқанд, Бухорода кўплаб кўлэмалар, ҳусусий ҳужжатлар, ўзбеклар этнографиясига оид маълумотлар, Шаҳрисабзда теурийлар даврига оид кўплаб ёзувлардан нусха олдим. Сарюсёв кунгиротлариникида меҳмон бўлдим, бу ернинг ҳукмдори Исҳоқбек менга Аҳмад Ясавий асарини совға қилди. Ҳазрати Мавлоно (Душанбе шаҳри қўнида) қилиғида яшовчи ва шу вақтгача ҳеч ким қизқичмаган лашай ва қарлуқотли туркий қавмлар этнографияси билан қизқикдим». Тўғон уларнинг тилидаги кўплаб сузаларни ва фольклор намуналарини ёзиб олган. Бу қадимий туркий қавмлар адабиёти урф-одатларига «чин кунгилдан меҳр

МИЛЛИЙ ТАРИХИМИЗНИ КИМ ЁЗГАН?

Номаълум мактуб «сир»лари

«Туркий тилда ҳолис илмий асарлар табаъ этулмаки муимки бўлмоғини учун урисча ва айбухорижий тилларда нашр этиш лозим бўлди», дея афсусланган олим уз мактубида туркий тилда ёзилган унлаб асарлар ва мақолалар номини келтириб, улардан ҳеч бўлмаса қуйидаги турт асарнинг «чоп этилишини Ўзбекистон академикларидан суради. Булардан бири турт жуздан иборат. «Туркистоннинг жуғрофиён тарихияси» бўлиб, ҳар бири жузуси 300-400 саҳифадан иборат эканлигини билдиради. Ушбу мавзу юзасидан рус олимларидан Григорев, Гром Гуржмайло, Бартолд, олимлардан Томашки ва Макварларнинг тadbиркотлари Берлинга йитган Тўғон Бартолд асарлариди. «Бу масалалар араб ва ислом манбаларини гоит узгартирилиб (камчиликлар билан) истифода қилинганини» ёзади.

Тўғон Бартолд ва Томашкиларнинг таржима ва ёзувади хатоларини туғирлаб ёзган бўлса, уларнинг «муғуллар давриндан аввал Мовароуннаҳрда маданий ҳаёт кечирган турклар бўлмаган» қаби илмий асоссиз гапларини мутлақо қоралайди.

Мактубда Тўғон танқидий фикрларини давом эттириб, Маҳмуд Кошгарийнинг «Девони лугатит-турк» асарини топилиши (1914 й) куп «сирли» фикрларнинг хато эканлигини исботлади, дейди. Яна уларнинг энг катта камчиликларидан бири — деб ўқтиради. Тўғон — бу олимларнинг ҳеч бириси эл оралиб, қишлоққа киришқ юриб, жуғрофий исларини урганмаган, ҳаммасини урисча ёзилган хатираларга қараб енгил-елли ёзишган.

Дарҳақиқат, Тўғон Туркистон, Бухоро ва Шарқий Бухорога қилган илмий сафарлари давомида халқ орасида бўлди. Кўплаб илгор фикрли зивилларимиз билан дустанлашди. Қишлоқларимизда халқимиз ҳаёти, турмуши, урф-одатлари

билан қарардим» деб ёзган эди кейинчалик «Хотиралари»да.

Шунингдек, Тўғон мактубида Урта Осиё тарихига оид Европа олимларининг асарлари албатта Тошкентда урганлиши зарурлигини айтиди. Лекин олимнинг фикрича, «ҳар хусусда фақат европаликларнинг оғизига қараб турмоқ уятлик иш булур».

Мактубда тилга олинган иккинчи китоби «Муғуллар давриндан аввал Туркистон турк қабилалари қавмий ҳаёти ҳақида» деб аталади. Унда олим «Туркистоннинг эски туркларини турклаган сунг демак ёлгон фикрди» деган хулосага келган.

Учинчи асар Туркистонда теурийи ва шайбонийлар давридаги ҳаракати адабияга оид савода» деб аталади. Туртинчиси эса «Турк достонлари ҳақинда» деб номланган асардир.

Олим бу асарлар хусусида ҳам мактубда қисқача маълумотлар берган. Ёзилганига роп-роса 75 йил тулган мактубда айтилган халқимизнинг утмишига оид қимматли асарлар олим ҳаётиги вақтидаёқ олим тилига, сунг эса олимчадан инглиз тилига таржима қилинган. Лекин, минг афсуски, ҳар иккала таржима ҳам ҳамон нашр этилгани йўқ. Олимона таржима Тўғоннинг шахсий архивига, инглизчаси эса Гарвард университетини кутубхонасида сақланмоқда. Уларни урганлиш ва нашр этиш ишлари уз навбатини кутиб турибди. Умуман, Аҳмад Заки Валидий Тўғоннинг илмий мероси ҳар жиҳатдан таҳсинларга сазовор бўлиб, тарихимизни ҳолисона ёритишда катта аҳамият касб этади.

Муҳаммадҷон АБДУРАҲМОНОВ, доцент

ЭТАК

ёхуд сабоқ чиқариш вақти келди

Куринадики, купдан-куп мисоллар мия тараққивтини моддий асосда тушунириш ҳақиқатга турғи келмаслигини далиллайди. Шундай экан, мақола муаллифларининг «Табитнинг назари янги турларни яратиш қобилиятига эга» деган назарияси жуда шубҳали ва баҳслидир. Зеро, бир неча юз йиллар ичиди ҳали табият ёки лабораторияда батамом янги бир тур ҳосил бўлганлигини ҳали ҳеч ким кузатган эмас. 1940—50 йилларнинг охиригача шуларол Т. Лисенко бошчилиғидаги сохта олимларнинг жавддардан бугдоғи, ёввойи сулидан сулининг янги маданий турини кашф эта олганлигини эълон қилди. Кейинчалик бу нарсанинг мисли чиқди.

Мақолада муаллифлар яна шундай деб ёзишди: «На дарвинизмда ва на биология фанида майдунинг турларини турғи одамга айланлиши туғрисида фикр йўқ». Биринчидан, ҳали ҳеч ким майдун бир кечада одамга айланган, деб ёзган эмас. Дарслиқларда Дарвиннинг гоёси бўлиши эволюция жараёнида майдун одамга айланган деб таъкидланади холос. Иккинчидан, муаллифлар дарвинизм билан биологияни бир-биридан фарқланувчи мустакил фан деб ажратиб бисан. Ваҳоланки, бугун дарвинизм ва биология фанининг бир бутун ти-

зим эканлигини мактаб укучиси ҳам билади. Дарвинизм гоёси на фақат биологияга, балки физика, астрономия қимб ва жамият тараққивтига ҳам сезиларли таъсир курастатган. Бунинг натижасида эса фанда янги йўналиш — синергетика вужудга келганидан муаллифлар беҳабар шекилли. Ақс ҳолда улар бундай ҳавойий гапларни ёзмаган бўлишарди.

Шунингдек, мақолада муаллифлар эволюция назариясининг турғи эканлиги аллақачон исботланди, яъни даврлар имтихонидан утди деб қатъий ишонч билдириб, ривожланган анатомия, эмбриология, цитология, микробиология, антропология, палеонтология, популяцион этнография фанларининг ютуқларини рўқча қилишган. Бу уринда дастлаб мазкур фанларнинг ривожланган ва ривожланмаган соҳаси бор-йўқлигини аниқлаб олиш зарур. Иккинчидан, кейинги йилларда дунёнинг қулгина илмий оммабоп журналларида даврий матбуотда Дарвиннинг эволюция таълимотига қарши пуртана қаби кетма-кет мақолалар чиқиб турибди.

Муаллифлар яна уз сузаларини давом эттиришди: «Дарвин ҳайвонот олами билан одам элти уртасида утиб бўлмас жарлик йўқлигини исботлади. Ақт элементлари ривожланган ҳайвонларда ҳам борлигини айтиб ахлоқий жиҳатлардан улар ҳам маҳрум эмаслигини исботлади. Баъзи ривожланган ҳайвонлар муайян сузалардан, товушлардан завқланлиши, севилш ва севилиш ҳисларидан бегона эмасликлари рағбат ва мактовга мойилликларини рад этиш қийин». Бу гап ҳайвон билан одам уртасида жарлик йўқ, курир бор ва бу одам эволюция махсулидир деган маънони билдирмайдими? Бу эса фикрларича яъни одам майдундан пайдо бўлган деган гоёга Дарвиннинг алоқаси йўқ деган фикрга қарши эмасми? Қолаверинс, ҳайвонларда ахлоқий элементлар мавжуд ва севилш, севилиш ҳисларидан маҳрум эмас, деб

ваъда қилиш замонавий фанга мутлақо зид. Чунки мукддас китобларда жонотларнинг ичиди сарвари қилиб инсон яратилгани ва фақат унга ақл ато этилгани таъкидланган. Турғи айрим ҳайвонлар бир хил сузаларни қайтариш қобилиятига эга, лекин улар грамматику қонун асосида гап туза олмайдди. Одамда эса бу фазилат ирсиятида режалаштирилган. Нутқи одам билан нутқсиз ҳайвонни болговчи восита, яъни ярим одам эса ҳозирча топилган эмас. Бир сўз билан айтганда, муаллифлар Дарвиннинг одамнинг ҳайвондан, яъни майдун одамдан пайдо бўлганлиги ҳақидаги фикрини беихтиёр тасдиқлашмоқда.

Муаллифлар яна марксизм билан дарвинизм алоҳида ҳолатда вужудга келган деб даъво қилишди. Холбуки, яқин-яқингача Маркс жамият тараққивтининг қонунини яратган бўлса, Дарвин органик дунёнинг ривожланиш погоналарини ихтиро қилди деб ҳисобланарди. Дарҳақиқат, жамият тараққивтидаги формациялар Дарвин гоёсига асосланган эди. Марксизм ва дарвинизмнинг узаро муносабатлари Қулрат Дустирмухаммадининг «Шарқ юлдузи» жуғралинининг 1992 йил 2-сониди чоп этилган мақоласида батафсил ёритиб берилган.

Буни Дарвиннинг экспедициядан қайтиб келгандан сунг вососв касалига чалиниб, умр буйи оиласи назоратида яшаб фаолият курастатгани ва мактубларидан бирида «мен агностик бўлсам керак» деб ёзгани ҳам тасдиқлайди.

Муҳтарам олимларимиз «Одам билан ҳайвоннинг анатомик тузиллишида ухшашлик борлигини Форобий, Беруний, Ибн Синолар билган» деб таҳмин билдиришган. Турғи, улар буни билишган, лекин шу асосда одам ҳайвондан пайдо бўлган, деган даҳриёна хулосага келишмаган. Бу фикр ташқи куринишидан милтқ билан

Мақсад — маломатмас, моҳуям!

қалам бир-бирига ухшайди, шу боис милтқ қаламдан пайдо бўлган, деган қулғудга гапдан бошқа нарсас эмас. Қолаверса, оғни этак билан ёпиб бўлмайди. Шу маънода мақола ёпилмадан этакка ухшайди.

Хуллас, мазкур илмий баҳс муносабати билан шунини таъкидлашимиз жоизки, биз Дарвин таълимотини бутунлай инкор қилиш гоёсидан ийроқимиз. Тарихда қулчилик машҳур олимлар ҳам илмий нукта назардан адашмишгани, нотўғри фикрлар билдирганликлари маълум. Жумладан, Нютон, Эйнштейн ҳам адашмишган. Зеро, олимлар ҳам фаришта эмас. Шу сабабли яратган мақолаида таъкидлаганимиздек, укуччи ва талабалар Дарвин гоёсининг ижобий томонлари билан бирга камчиликларини ҳам билишлари лозим.

Мамақалатимизда таълим соҳасида олиб борилаётган ислохотлар укув юртларида қатъий одат тусига кирган авторитар педагогика услубини тамоман рад этади. Ислохотлар таълим жараёнида туб бурилиш ясаб, ёшларимизнинг тафаккурига, онгига, руҳиятига озодлик нафасини олиб кирди. Таълим соҳасига янги педагогик технологияларнинг кириб келиши эса таълимда ижодий ҳамкорлик муҳити ярати-лишига имкон туғдирмоқда

Уша кунни уйга кеч қайтдим. Одам кўп булганлиги учун пилла топшириш навбати чўзилиб кетди. Навбат кўтиб чарчаган одамларга тикилган кўйи ҳавлим уйимга, болаларимга кетиб қолаверди. Болаларим-эй, бағримнинг офтоблари-эй... Тавба, болаларим ҳақида уйласам, қалбимдаги хис-туйғулар тўқилгандай-да, ёш бўлиб кўзларимга қалқийди. Нега уларни шунчалар яхши кўраман? Ахир дунёда шуларни деб уйибман-ку! Исмларини айтишим билан вужудимдан қўшиқ қаёқтғандай бўлади...

дун шунчалар беадад қурбонлик талаб қилди? Энди уларсиз тириклик менга не керак? Давлатжонимсиз - қурақ кўзларимнинг нури-сиз дунёга боқолмайман-ку! Қобилжонимсиз - танимнинг мадорисиз ерни босиш мумкинми? Қизжоним - жон-жаҳонимсиз олам қол-қоронғу эмасми?.. Одам талвасига тушганда кўзига ёш келмай, йиғломай қоларкан. Мана, тор ва зах хонада қанчадан бўён ётибман, билмайман. Ешлигимда бўвим раҳматлининг «бошинга неки иш тушса, бировдан эмас, узингдан кўр» деган маталини қўлогимга куйиб олганман. Рухим ҳалиям учиб юрибди. Ҳаётнинг қизиги қолмаган танага киргуси йўқ. - Бошинга неки иш тушса, бировдан эмас, узингдан кўр, - осмондан шивирлайди руҳим. «Беамр тикан кирмас», - осмондан шивирлайди руҳим.

мулла ака дедим, холос. - Бу кетишда қаматиб ҳам юборарсиз ҳали... - Мелиса тоға ҳам айтди, келин аяғ сени қавлаб қолди уйга эгалик қилмоқчи шекилли, деди. Уй кенжаники, билиб қўйинг. Уй... Ҳаёлимга келмаган нарса-ку! Наҳот ўз ўкамдай бўлиб қолган, ўн йил сен демай, қулини совуқ сувга урдирай олиб юрганам - Нозимжондан шу гапни эшитсам. Уша воқеадан кейин қайсингиларим кўп ора келиб турадиган, булар-бўлмасдан айб топадиган, уришадиган бўлиб қолишди. Уй-жой қилиб, шартта чиқиб кетишга қўлинг қалди. Мағнистафон устида думалоқина кўзлари қўлиб турган 15-16 ёшлардаги қизнинг сурати турарди. Опалари толган келин шукиман. Суратнинг орқасида «Атиргулни гул дерлар, то сулғунча, сиз-

Улар кетишгач, супурғини ҳуллаб, Нозимжоннинг хонасига кирганимда бошни айлантирувчи уткир хид димоғимга урилди. Деразаларни очиб, шамолла-сам ҳам хид кетмади. Дастурхон устини кўриб бўлмас, ҳамма нарса айқай-уйқаш бўлиб ётар, бурчак-бурчакда турли-туман шилшалар думалаб ётар эди. «Айнидиг-да, бола, сени пул бўзди» деганча йиғиштиришга ту-тиндим. Тавба, ювощ мумин кишлоқ боласи уч йилда шунчалар айниса-я! Мағнистафон устида думалоқина кўзлари қўлиб турган 15-16 ёшлардаги қизнинг сурати турарди. Опалари толган келин шукиман. Суратнинг орқасида «Атиргулни гул дерлар, то сулғунча, сиз-

Кайин опамнинг ҳам бу ишдан хабари бор шекилли, бир кунни келиб, «син-гли м и з с и з к у», туғишганимиз, онаси ахтариб уйимизга келибди. Бу ерга келсам, дамингизни чиқарман», деб тайинлаб кетди. Шу кунни кечкурун уйимизга Дилнозанинг онаси кириб келди. Олтишларни қоралаган, қули юпқалиги уст-бошидан сезилиб турган мумингина аёл экан. Ерга тикилган кўйи менга дардини ёрди: - Улса, улди деб кумаркансиз, аммо беда-рак йўқолса қийин экан. Битта тирноқча зор бўлиб, қирқ беш ёшда толганим эди. Ой тугса ҳам шунга дебман, кун тугса ҳам... 7-синфдан кейин мактабга борма кўйди. «Хоҳамас мажбур қилмай», дебман. Маҳалладаги ёш яланг билан у ёқ-бўёққа бориб, олди-сотди қилиб юрган эди. Дустдан бўлдим, душманданми, билмадим... Аёл ерга қараганча унисиз йилларди. Агар у менинг кўзларимга қараб сузлаганда, бор гапни айтиб қўйишим тайин эди. Юрагим дук-дук урар, назаримда унинг дуқиллаши гусса адоий тамом қилган бу кекса аёлга ҳам эшитилаётгандай эди. Тилим дил галавнларига терс уғрилди-ю деди: - Топилиб қолар, ая, ноумид шайтон. - Майли, аяси ургилсин. Илоҳим тан-сиҳатлик, тинчлик-хотиржамликни берсин. Бир бурда нон ҳам хотиржам бўлсангиз томоқдан утар экан. Отаси ахтара-ахтара касал бўлиб қолди, энди бўёғига худо пошо...

«САОДАТ»НИНГ 6-СОНИ ЧИҚДИ

Журналнинг биринчи муқовасида Чевархон буюнини меҳри қечраси сизга яқин кишининг каби танишдай, ниғонингизни талпинтиради. Унинг маҳоратидан ҳавасу ҳайрат ила сабоқ олаётган невар-қизалоқнинг завқи тазавауригизда жонланади, беихтиёр дилинғиз ёришади. Бу узбекона тасвир «Саодат»нинг аънавий миллий қиёфаси каби сизни саҳифаларни арақлашга ундайди. Бундай ёрқин ва рангин тасвирлар барча саҳифаларини да тўлдириб, турфа чиқишлар турфа рангларда уйғунлашиб кетган.

мақоласи «Гуруғли» туркумидаги «Далли» достони қаҳрамонларининг маънавий даврасига чорлайди. Фарзандларимизнинг соғлом усши аввало уларнинг илк гудаклик чоғидан қандай парвариш қилинганга боғлиқ. «Сутига эга қилсин...» - Гулчехра Муҳаммадхоннинг шу сарлавҳали учинчи суҳбати ушбу мавзуга бағишланган. Профессор Ҳамиджон Ҳомидийнинг «Поклик ва ростлик тимсоли» мақоласида қадим зардуштийлар китоби «Авесто»да аёл, оила, никоҳ муносабатларининг ифодаланishi хусусида суз юрдилади. Кулшубека Раҳимбоевнинг «Сизларга меҳрим тушди» сарлавҳали суҳбатда таники неми олимаси Габриела Келлернинг кишиларнинг турмуш тарзи, маънавий аънаваларимиз ҳақидаги мулоҳазалари билан танишасиз.

жот Йулчиевнинг яқинда пойтахтимиздаги «Туркистон» саройида мумтоз санъатимиз илҳомландирини хушнуд этган концерт дастури ҳақида, мақолани ўқиб сиз ҳам дилинғизда муҳлислар завқини тўйсиз. Илҳомбахш қўшиқ мавзуси иккинчи саҳифада ҳам давом этган. Ойгул Суюндиқованинг севимли санъаткоримиз Ўзбекистон халқ артисти Фароғат Раҳматова билан қилган дилқаш суҳбати «Қўшиқ - кунглик мулки» сарлавҳаси остида эълон қилинган. Президентимиз ташаббуси билан таъсис этилган «Нихол» муқофотининг соҳибдорларидан бири - эстрада хонандаси Нилуфар Раҳматова билан қилган кичик суҳбат ҳам шу саҳифадан ҳай олган. «Гулчехралар»нинг 3-саҳифасида «Зулфия ёғдулари» рубрикаси остида эълон қилинган ўқувчи-табла қизлар Ш. Зойтова ва Д. Пулатовларнинг шеърини илҳом сатрларига ошно бўласиз. Мазкур сондаги «У зўига ҳамдард излайди» номли чиқишда республикамизнинг узоқ-яқин қишлоқларида истиқомат қилаётган азиз аёлларимиз йўлларини турли мавзудаги хатлар самимий таҳлил этилади.

Миразиз Абзамнинг «Шоирнинг улими» номли туртинчи мақоласи шоир Пушкин ҳаётининг сунги кунлари, машъум дуэл фожияси ҳақида ёзилган. Шу билан бирга, «Гулчехралар»ни варақласангиз, «Киши қурки - либос», «Ғалати туй», «Саиданинг бойлиги», «Заҳри қотил» каби мақолалар ва бошқа қизиқарли материаллар ҳам сизга манзур бўлади, албатта.

Шоҳида ИСРОИЛОВА

ҚАЙТАР ДУНЁ ИШЛАРИ

(Воқеий ҳикоя)

Тор кучамизга каттароқ машина сифмайти, шунинг учун катта кучада тушиб қолдим. Шамол кутургандан кутурар, кутарилган қанг-тузон кўз очирганим кўйимасди. Биров орқадан қувгандай югурдим: қоронғиликдан қўрмаман. Қоронғи кечада танҳо қолишни-ку гапирманг, тун кўйнидан гўё мингларча ёмон кўзлар тикилиб тургандай туюлади. Югурману болаларимни уйлайман: Қўрқимаялтимикин? Нозим акаси уртокларини тўплаб олиб, уларни ичкарига қамаб қўймадимикин? Тилим қалима угиради-ю, эс-ҳушим гудақларимда. Негадир ҳовли чироқларини учуриб қўйишибди. Ошхона пештоқларидаги тунги чироқ ҳам учурилган, эшик ташқаридан қулғаб қўйилган. Шамол ваҳимаси ва тун қўрқувими босиб, қалитни аранг айлантираман. Эрта баҳорда ҳаво унча-мунча совуқ булгани учун ошхонага чиқиб оламиз. Ипақ қўртига жой бўшатши керак. Ҳаво совиброқ кетганда балонли газни ёқиб қўямиз. Ким уларнинг устларидан қулғаб қўйди экан? Тўполон қилишдимикин?

вирлайди руҳим. ... Бу хонадонга келин бўлиб тушганимда Нозимжон 3-синфда ўқир эди. Узим етим усганман, шунинг учунми, қайноғамни ўкамдек яхши кўрадим. Қайсингиларимиз турмушга чиқиб кетган, биз келин-қувв. Нозимжон учун ота-она урнида эдик. Қалбим ота-она, жигар меҳрига зорлиги учун ҳам Нозимжонни жон-дилдан яхши кўрадим. Оқ ювиб, оқ тарар, дарс тайерлаганда кўмаклашар, ортқича иш буюришга андиша қилардим. - Мунча талтайтириб юборманг, Дилбарой. Кейин буйни ишга ёр бермай диган бўлиб қолади. Опалари кир-чир ювишганда аралашиб турарди, энди эса магнитафонни ваҳанг қилиб ётишини қаранг! - қавлаб қўйишарди кўни-қўшлар. Уларнинг гапи бу қўлогимдан кириб, унисидан чиқиб кетарди. Бу орада фарзандлар туғилди. Энди Нозимжон менга асқотадиган пайт келди. Аммо уни бирор ишга бунжуролмасдим, чунки қайни сингиллардан қўрқардим. Бир кунни чақалоғимни кутаришиб қўйиб, уочқақка утин солаётсам, қайнопам келиб қолди. Бола чириллаб йилғар, Нозимжон уни тинимсиз силкатарди. Болалар олай десам, ёғ қўйиб кетади, олмай десам ичим аичиди. Қайин опамнинг авзойи ўзгарди. Шаҳд билан қулига чақалоқни олди-да, Нозимга ушқирди: «Бор, уйингга кир! Дарс тайерлаш уринга энага бўлиб утирибсанми!» Мен шоша-пиша айвонга кўрпача солдим. Дастурхон ёзилгач, қовоғини очмай утирган қайинопам важаҳат билан гап бошлади: - Тинчликми, келин. (Одатда у феъли айинганда отини «эсидан чикариб» кўярди) Мактабга чиқибсиз, ўқитувчиларга Нозимжон айтиб кетди, сиз сизга чекаятти, дебсиз. - Чақиртиришган экан, бордим, она, - иложи борича мурасасозлик билан дедим, - узингизга ҳам айтдимку, Нозимжон чекавтганини узим кўрдим. - Шуну ўқитувчиларга ҳам овоза қилиш керакми-ди? - Ўқитувчилар тугул миршабга ҳам айтибди-ку - тунгиллади Нозимжон. - Мелисагача бориб улгурдим денг. Йўқ, сиз дустурхон деб, душманнинг ишини қилибсиз. - Ахир, уртоғи уша милсаннинг угли бўлса, уша билан бирга ҳали сизгаёт борми, нос борми, чека, айтаман-да. Иккаласини тартибга солиб қўйинг,

даяптими? Индамайман. Одатим - опаларининг гапини ҳам, Нозимжоннинг тескари бўлиб қолганини ҳам унга айтмайман. Қайногам, 9-синфга ўтгач, буткул айниди. Уқушини йиғиштириб қўйди. Катта қайин опам мактабни ташлаб, тижоратга ўтгач, Нозимжон ҳам унинг учун қўлига айланди-қолди. Аввал Қўзон, Қорасу, Ташкент, кейинчалик эса Москва, Туркия, Арабистон... уларнинг томоқраси эди. Илгари орамиздан гапсуз қочса ҳам Нозимжоннинг кир чирини ювар, хонасини тозалаб кўярдим. Узимизнинг уй супурқасиди қолса қолардики, уники албатта саришша бўларди. У уйда бўлса-бўлмас, албатта бир коса овқат олиб кўярдим. Қўлда ҳарақ пул қўпайгач, у хонасини қулғайтирган одат чикарди. Тижоратчиликнинг учинчи йили (Нозимжон амалтақал қилиб аттестатни олволган эди) ҳовлимизга нотаниш кишилар келадиган, тунаб қоладиган бўлди. Бир кун уртоклар билан уч-туртта қизни етқалаб келишибди. «Қишлоқчилик, маҳалла-қўй нима дейди», деган андишад эдим. Улар билан оқиб чехрада саломлашгач, Нозимжонни бир чекага чақирдим: - Уқажон шу ишингиз яхшими? - Нима иш қилиб қуя қолибман, - кесатди у. - Қизлар... Уч-турт кунда уйланадиган одам... - Унинг масҳароаму туршини қуриб гапимнинг яримини ичимга ютиб юбордим. - Маҳаллангиз нима деса, дер. Келин ташвишини қилмай қўяверинг. Опаларим қачон эди, топиб қўйишган. Илтимос, болаларингиз ҳадеб оёқ остида уралашаверимасин. Ҳали сақич, ҳали конфет, багда уришди. Уйин-қулғи, қийқириқ тонготаргача давом этди. Эртаси дам олиш кунни бўлгани учун кир ювдим. Тушликка ул-бул арчиётганимда кўзлари менишат зурридан қизариб кетган Нозимжон кўринди. - Менинг хонамини тозалаб қўйинг, қизлар ўзи гишт буб қопти йиғиштиришар десам... ташлаб келайлик макталарига - чайқалди у. - Хўй ҳозир қозонга масаллик ташлаб қўяй. - Йий, гиштсиз овқат қилаясизми? Мендан сурмайасизми, ё бегонаманми? Индамадим. - Рузгорчилик, бугун бор, эртага йўқ - дедим узимга сузлагандим.

ни ёрим дейман то улғунча. Дилноза» деган ёзув. Ёзувнинг узийқ қизнинг жуда ёшлигидан далолат бериб турарди. Дарҳақиқат, Дилноза бизникига серкатхон бўлиб қолди. Гарчи у мен билан зурга салом-алиқ қилса-да, қулиб турган кўзларини ёқтириб қолган эдим. Бир кунни телевизорда милиция хабарномасини қуриб утирар эдик. Экранда «Булар қидирляпти. Дилноза Шарипова, 16 ёшда. 13 майда уйдан чиқиб кетганига қайтиб келгани йўқ. Бу қизни қўриган бўлса...» деган ёзув пайдо бўлди. Кейин бир қизнинг суратини тўқ ургандай бўлди. Кўзларини ола-қула қилганча эримга қараб: - Вой, Нозимжоннинг қизи-ку! - деб юборибман. Эрим жаҳл билан шартта телевизорни учуриб қўйди. - Бор, чиқ, маҳаллага жар сол! Мелисага айт, шу етимчанг қамоққа тикиб қўйишини! - ашаддий душманга гапиргандай вишлилади у. Дамим ичимга тушиб кетди. Дилнозанинг суратини кейин ҳам уч марта қайта қўрсатишди. «Топилмабди-да», деб кўярдим, бировга оғиз очиб қайда? Узимни эмас, болаларимни уйлاردим. Дайқидигна қизга ушарди, бирор ёққа қўнғилхушликка кетқанди, нима учун унинг йўқолганига Нозимжондан гумонсирарим керак?..

Улар кетишгач, супурғини ҳуллаб, Нозимжоннинг хонасига кирганимда бошни айлантирувчи уткир хид димоғимга урилди. Деразаларни очиб, шамолла-сам ҳам хид кетмади. Дастурхон устини кўриб бўлмас, ҳамма нарса айқай-уйқаш бўлиб ётар, бурчак-бурчакда турли-туман шилшалар думалаб ётар эди. «Айнидиг-да, бола, сени пул бўзди» деганча йиғиштиришга ту-тиндим. Тавба, ювощ мумин кишлоқ боласи уч йилда шунчалар айниса-я! Мағнистафон устида думалоқина кўзлари қўлиб турган 15-16 ёшлардаги қизнинг сурати турарди. Опалари толган келин шукиман. Суратнинг орқасида «Атиргулни гул дерлар, то сулғунча, сиз-

КИРИМ-ЧИКИМ ХАНДАЛАРИ

Порахур хотинига деди: - Тез бул, кирим дафтари олиб чиқ. - Кайсини, маошникини-ми? - Сенга неча марта айтаман, маош пулига дафтартутма, болаларнинг мактабига бериб деб. Нима, маошчидан уйнашинг борми? Рузгорникини очибки! - Вой, адашиб кетибман-а, «паош» демоқчи эдим, ҳозир хужайин.

Мумтолаа

ХОНАДОН

Тулқин Эшбекиннинг «Адашган қиз қисмати» (Гафур Гулом номидаги) Адабиёт ва санъат нашрияти, 2000 йил) китоби билан танишиб чиққач, барчага «Сиз ҳам мумтолаа қилингу... мароқ сиз ҳам тингладир. Турли баҳ ва ижодий урчулларда Тулқин Эшбекиннинг аҳойиб суҳбатларини тингланглар бу гапимиздан ажабланмасликларга ишонман... Телевидениеда жазмат қилиб юрган кезларим «Хонадон» деган курсатуни тайерлаш мақсадида Тулқинларнинг хонадонига таъриф буюрдик. Ушанда ёш ёзувчи ўз насабимизга - аждодларимиз муқаддас номларига ҳурмат билан қарашимиз, уларни муқаддаслашимиз нечоғли зарурлиги ҳақида қўнчоқлик билан гапиргани. Қўрсатув намойиш этилгач, анчагина баҳ-мунозараларга сабаб бўлди. Кимдир танқидий фикр ҳам билдириб, шекилли. Ўз фикрида қанчалик собит турадиган дустимиз шундан сўнг «Келиннинг насаби» сарлавҳали мақоласини ёзди. Курсатунга «сигмай қолган» фикрларини у газета орқали баён этди. Фикрдан фикр тугилади, деганларидек ҳавтга, воқеликларга миллий истиқол мафюраси та-

лабларидан келиб чиққан ҳолда ёзилган мундир «Келиннинг насаби»да маънавий қадриятларимизга мос мушоадала фикрларни уртага ташлаган. Устоз адибларга ҳаммиса ҳавас билан қарайдиган ёш ёзувчи уларнинг уғитларини маънавий дастур қилиб билади. Уткир Хошимовнинг «Ёзувчида кишлоқлик қалби, шаҳарнинг ақли бўлиши керак» «Роман қуввати билан қисса, қисса қуввати билан ҳикоя өзган мақсул» деган ибратомузи ибораларига мумтоз ижодий амал қилишга иштилади. Унинг «Жигарбандлар», «Шабда эсган кункаби қисса ва ҳикоялар тўплавлари қўлжазларини ўқиган кезларимдақд бўлган ишончим ортан. Шу урдакда унинг янги тўпламидан ўрин олган бир хангома ҳам ҳикоя қуввати билан ёзилганини эътироф этиш мумкин. «Журналист бўлиш осонми?», «Анданга ойнаси», «Ҳасад боло-ли», «Исмар жўлоси», «Жазонинг олий-си», «Шаҳодатдан номалар», «Маънавиятнинг қушқандар» сингари хангомаларда ҳам долзарб мавзулар қанчалик маҳорат билан ёритилганини қўрасиз. «Адашган қиз қисмати» тўпламда қўсон ва ҳикоялардан бошқа асарларни муаллиф «хангома» деб атабди. Адабиётда хангома деган жанр йўқ. «Қўриқда таъкидланганимиздек, «хикоя қуввати билан ёритилган» бу асарларни мақола дейиш ҳам қамлик қилади. Негаки, «мақола» атамасида қандайдир «жонсизлик» бордай (кўп йиллар мобайнида «қўли мақолалар» ёзавериб, уни ниятда сийқалаштириб ҳам юбордик, чоғи). Мўъми, қалам тегмаган мавзуларни ўқувчи руҳиятига мос равишда ёритган муаллиф бир суҳбатимизда янги мулоҳазаларини шундай ифодалади: «Хикоянинг уқаси» мақоланинг «ақаси» буладиган «жанр» топдим. Бу - халқона хангомалардир. Ҳикояда тасвирлашнинг имкони бўлмаган в мақолада баён эта олмаган «дард-инги халқона хангома»да истаганча айтаверасан. Оғзани хангомани ёзма адибнинг даражасига етказиш бағоят катта масъулият талаб қилмиш шубҳасиз. Ижоднинг машаққатли йулларида Тулқинжон шундай муваффақиятга эришган. Ҳаётини хангомаларини муаллифининг узидан тинглаганда қанчалик ҳаяжонлансангиз, мумтолаа қилганда ундан-да кўпроқ ҳузур қиласиз, маънавий озиқ оласиз, жонқуяр ёш ёзувчининг ақли мақсадида эришганини ҳис қиласиз? Кундаги сузубоши өзган Ўзбекистон халқ ёзувчиси Пиримқўли Қодиров унга янада улканроқ масъулият юклайди: «Биз қилишга улғурмаётган катта ижодий ишларни ҳам дилдил амалга оширади» деб умид қиласизда ҳам шундай умидлар уйғотса, ажаб эмас.

Оллоёр БЕҒЛИЕВ



Рассом Баҳром ТОЖИЕВ.

Миллий Тикланиш Муассиси: Миллий тикланиш демократик партияси

Бош муҳаррир: Иброҳим ҒАФУРОВ

ТАХРИР ХАЙЪАТИ: Уткир ХОШИМОВ, Иброҳим АБДУҒАНИЕВ, Мумтолаа ҚИРГИЗБОВ, Рустам ЖУМАЕВ, Ойдин ХОЖИЕВА, Хуршид ДУСТМУХАММАД, Гуландом БОКИЕВА, Дилором МАТКАРИМОВА (Бош муҳаррир уринбосари), Шаҳкат АЛЛАНАЗАРОВ (масъул котиб), Холли НОРБОВ, Навруз ЖУРАЕВ (ижтисодий ишлар бўйича масъул)

Газета 00136-рақам билан рўйхатдан ётган Буюртма: Г — 1052. Сотувда нархи эркин. Ҳажми 2 босма табоқ. Саҳифаловчи: Бахтиёр ҚУШОҚОВ. Газета IBM компютерда терилди ва саҳифаланди. Босишга топшириш вақти 20.00 Босишга топширилди 20.30

Манзил: Тошкент-83, Матбуотчилар кўчаси - 32. Телефон 133-50-18. «Шарқ нашрият»-матбаа консерни босмахонаси. Манзили: Тошкент шаҳри, Буюк Турон кўчаси, 41-уй

Навбатчи - Холли НОРБОВ

Навбатчи - Холли НОРБОВ